

Народни обичаи и верувања

Свадбите во Дебрца се прават најчесто во есен по Петковден, откако ќе завршат полските работи, или во зима во мрсниците, меѓу Божик и Месни поклади. Но пред да се почне со свадбата има ред други претсвадбарски процеси.

Во рамките на овие интересни дејствија спаѓа развивањето и китењето на свадбарскиот бајрак. Бајрак се развива во четврток или петок. Всушност развивањето се означува со ружањето на бајракот. Обично сестра или ако нема сестра момчето, некоја негова братучетка го ружа бајракот. На врвот на еден подолг стап, што обично се чува во црквата, ќе се закачи јаболко, а околу јаболкото ќе се закити босилек и неколку алени или црвени поголеми и помали шамии.

Додека вака се кити бајракот, се пее песната:

Развил бајрак, развил бајрак, јунакови дворје,
развила го, развила го, јунакова сестра,
развиле го, развиле го, јунакови браќа.
На бајракот, на бајракот, киска босилкова,
во киската, во киската, црвено јаболко,
до киската, до киската, црвена шамија.

Откако ќе се испее песната бајракот ќе се постави на чардак и преку него три пати се пука со пушка.

Истата група девојки, откако ќе се развие бајракот пристапува кон плетење рогузина. Порано, бидејќи немало кревет како задолжителен свадбарски реквизит, за младите била рогузината. Таа се плете од долга невршена слама `ржаница. Додека девојките ги плетат витките и ја сврзуваат рогузината се пее песната:

Плетит Мара ситна рогузина,
ќе ми сопијат момче и невеста...

Откако ќе биде готова рогузината, на неа се фрлаат бонбони и метални парички. Машки деца ќе се истркалаат и ќе ги соберат бонбоните и парите. Потоа свиткана рогузината се остава во некој агол од собата каде што ќе спијат младенците.

Истиот ден претпладне се прават венците за зетот и невестата. Венците од лозинки со шеќерен конец и босилек, ги завива кумот. На нив може да се стави и друго цвеќе и ќе се наврзат шеќерчиња.

Додека кумот ги плетел венците, девојките, блиските роднини и сосетки на момчето, ја пеат песната:

Плело моме, три зелени венци,
први венец од бела пченица,
други венец од горски гороцвет,
треќи венец од бели босилек.
Тој што ми е од бела пченица,
го пуштиле в поле по пченица,
тој што ми е горски гороцвет,
го пуштиле в гора по гороцвет,
тој што ми е од бели босилек,
го однесле ќе млада невеста.

Вечерта спроти свадбата, кај момчето се меси сваќата (обредниот леб), а кај невестата утрото на денот на свадбата. Сваќите се прават од брашно, а се додава малку шеќер, мед, јајце, млеко од некоја жена што има машко дете и метална пара. И кај момчето и невестата замесувањето на сваќата го започнува некое машко дете, кое три пати завртува во тестото со прстенот од зетот или невестата. Озгора сваќата се шари со прстенот. Тогаш се пее:

Исчисти се, избистри се,
Бели, Бел Дунаве,
да налеја, да набистра,
чиста бистра вода,
да замеса бела сваќа.

Или.

Царот имал, царот имал
до трине радости,
прва радост, прва радост
сина ќе си жени,
друга радост, друга радост
ќерка ќе си мажи,
трета радост, трета радост

внуче ќе крштава.

Во саботата и неделата утрото се врши канењето за на свадба. Млади девојчиња, облечени во кошули одат од кука на кука по селото, со карта вино, накитена со шарпи и ќердани и ги канат сите на свадба. На ист начин се канат и роднините и пријателите, само неколку дена пред свадбата. Притоа се носеле и погачи.

Почетокот на свадбените дејствија, на денот на свадбата (неделата) се означува со бричењето на зетот. Зетот го забричува кумот, а ќе го добричат двајцата девери.

Преку песната, што се пее кога се изведува бричењето, се акламира на неговата машкост, да не ја посрами сета рода наоколу.

Милоша го два бербера бричат,
Милоша го дремка надолило,
ќе ми паднит на земја сурова,
ќе посрамит рода наоколу,
и таткова и мајкина.

Веднаш по бричењето момчето се облекува во зетовско руво.

Тогаш се пее песната:

Китета мајка учеше,
лепа го ука учеше:
- Ките ле, мили синко ле,
ќе одиш место далеку.
Кога ќе миниш крај Дунав
ничкум да глава навалиш,
кој ќе те види завиди,
мајке ти да е заблазвит:
Блазе на мајка со сина!

Откако ќе се наружа зетот, сите сватови и сваќи излегуваат во двориштето за да се заигра бајракот. Девојката што го кити бајракот, таа и го заигрува. На главата ја реди капата од зетот, а над неа венецот од зетот. Потоа се редат и други капи од сватовите. Девојката, што е на орото до неа, го носи венецот од невестата.

Кога се заигрува бајракот три пати се завртува оро и се пее песната:

Извил, развил, црвен бајрак,
на бајракот киска цвеќе,
киска цвеќе босилкова,
во киската црвено јабољко.
Во бајрак се мила рода пулит,
во бајрак се мили татко пулит,
во бајрак се мила сестра пулит,
во бајрак се сета рода пулит.

Претпладнето сватовите со зетот кинисуваат по невестата.

Зетот е качен на коњ, а другите сватови одат пешки. Истовремено заминуваат тројца мустулции, на коњи да однесат абер во домот на невестата, дека кинисале сватовите.

Песните што ги пеат сватовите кога кинисуваат од кај зетот, кон невестата и назад, претежно содржат љубовни мотиви и укажуваат на склучувањето на брачната заедница и обврските на невестата во бракот и семејството. Сватовските песни ги пеат заедно мажи и жени и обично со сите песни се игра на оро и се пратат со гајда, а во поново време и со други музички инструменти.

Најпрво кога ќе тргнат сватовите од кај зетот кон невестата, ја пеат песната:

Земало моме земало,
земало пари на шака,
лудо ми шака не знало,
ми пособрало сватои
сватои само одбрани...

Од книгата - „Оздолени, Слатински Чифлик, Сошани“ од Димитар Смилески, Охрид 2008 г.

(Подготви Марко Китевски)